

АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІ ПРИНЦИПИ КОМПОЗИЦІЇ

ТЕМА 3

ПЛАН

- 1. Поняття про композицію
- 2. Від змісту до форми
- 3. Єдність і підпорядкованість
- 4. Верховенство і підпорядкованість
- 5. Просторові форми
- 6. Пропорції
- 7. Співвідношення форм за геометричною побудовою та фактурою
- 8. Співвідношення форм за кольором
- 9. Світло і тінь
- 10. Кут зору і сприйняття
- 11. Перспектива
- 12. Симетрія і асиметрія
- 13. Контраст, нюанс, тотожність, раптовість
- 14. Ритм
- 15. Стель
- 16. Композиція рослинного матеріалу

1. КОМПОЗИЦІЯ

- (від лат. композиціо – складання, улаштування) – найважливіший, організуючий компонент художньої форми, який надає садово-парковому об'єкту єдності і цілності, підпорядковуючи його елементи частковому і цілому.

Композиції:

- **стійкі** (основні композиційні осі перетинаються під прямим кутом в геометричному центрі саду)
- **динамічні** (основні осі перетинаються під гострим кутом, панують діагоналі, круги і овали)
- **відкриті** (переважають центро рівнонаправлені сили, а зображення всебічно розкривається глядачу)
- **закриті** (перемагають центрострімкі сили, які стягують зображення до центру саду).

2. ЄДНІСТЬ ФОРМИ І ЗМІСТУ

- виражаються не лише у підпорядкуванні форм, які прийняті у мистецтві взагалі, але й відповідність їх екологічним умовам.
- введення у паркове насадження, де панують **аборигенні породи** екзотів з характерними для даної місцевості формами крони, вносить певний дисонанс.
- Чим більше об'єкт пов'язаний з **природою**, тим очевидніша необхідність виразити його природні переваги

3. ЄДНІСТЬ І ПІДПОРЯДКОВАНІСТЬ

- обмеження частин в просторі необхідне для того, щоб розділити територію на ділянки з різними видами занять (активний чи тихий відпочинок) і природними особливостями (долина, плато, схил, водойма, лісовий масив).

4. ВЕРХОВЕНСТВО І ПІДПОРЯДКОВАНІСТЬ

- Принцип верховенства (домінування) визначає, що є **ГОЛОВНИМ** у задуманому проектантом сюжеті, а що йому **підпорядковувати**, аби ним підсилити це головне, доповнюючи, підкреслюючи його переваги.
- Це може бути домінанта всього парку, наприклад палац, або ж якоїсь його частини.
- **Головне проявляється у всьому** – у виділенні головного входу до парку, головної алеї, головного сектору парку, головного пейзажу, головної точки огляду, головної породи у масиві чи групі.

5. ПРОСТОРОВІ ФОРМИ

- **Площини** – поверхня землі з газонами, квітниками, твердим покриттям, а також елементи рельєфу, водні поверхні, стіни паркових масивів, огорожі та ін.
- **Просторові форми:** масиви, групи, солітери, архітектурні споруди і скульптура.
- Взаємозв'язок площини і об'єму витікає із об'ємно-просторової композиції і виражає загальні закономірності формування паркового середовища.

6. ПРОПОРЦІЇ

- **Пропорція** (від лат. пропорціо – співвідношення, співрозмірність) – співрозмірність, певне співвідношення окремих частин, предметів і явищ між собою, один з проявів гармонії.
- В ландшафтному мистецтві пропорції – це співвідношення просторових форм за величиною, геометричною побудовою, становищем у просторі, кольором, у вигляді певних композицій

7. СПІВВІДНОШЕННЯ ФОРМ ЗА ГЕОМЕТРИЧНОЮ ПОБУДОВОЮ ТА ФАКТУРОЮ

- **Співвідношення форм за положенням у просторі.**
- **Фронтальна композиція.** Переважно однопланова, може бути розгорнутою в ширину (галявина чи партерний газон, водне плесо, стіна лісу).
- **Об'ємна композиція.** Характеризується яскравою вираженістю у всіх трьох вимірах (деревно-чагарникова група, солітер, альтанка на лужку).
- **Глибинно-просторова композиція.** Розташування форм таким чином, що вони організовуються у глибокі перспективи (розріджене узлісся, в глибині якого проглядається сонячна галявина із велетенським дубом-солітером).

- Співвідношення форм за фактурою.
- **Фактура** (від лат. *фактура* – обробка, будова) – характер поверхні предмета, його обробка.
- В садово-парковому **мистецтві фактура** – газони, квітники, дерева і чагарники, скелі, оголена геологічна порода тощо.
- **Фактура дерева**: особливості крони (щільна чи ажурна), листя (гладка поверхня чи груба, ворсиста), кори (гладка чи груба потріскана) і т. Д.

8. СПІВВІДНОШЕННЯ ФОРМ ЗА КОЛЬОРОМ

- **Ахроматичний** – білий, чорний і всі відтінки сірого.
- **Хроматичні** (кольори спектру) – червоний, оранжевий, жовтий, голубий, фіолетовий, пурпуровий, синій, зелений. При детальному якісному описанні кольору використовують три суб'єктивні атрибути: відтінок, насиченість і яскравість.
- **Теплі, або активні** (червоний, оранжевий, жовтий)
- **Холодні** (синій, голубий, фіолетовий), які діють заспокійливо.
- Посередині спектра знаходиться **зелений колір**. Його називають “кольором фізичної рівноваги”.

9. СВІТЛО І ТІНЬ

- **Сонячне проміння** нерівномірно розподіляється на поверхні, освітленість якої залежить від трьох факторів: а) кута падіння світлових променів; б) сили джерела світла; в) віддалі від джерела світла до освітленої поверхні.
- **Фронтальне освітлення:** джерело світла знаходиться прямо перед об'єктом. У цьому випадку світлотіньові переходи майже відсутні.
- **Бокове освітлення:** світло знаходиться з боку від об'єкта. Бокове освітлення творить виразніші, яскравіші і рельєфніші переходи від світла до тіні.
- **Контратурне освітлення:** джерело світла знаходиться між об'єктом і спостерігачем.

10. КУТ ЗОРУ І СПРИЙНЯТТЯ

- **Кут зору 45° :** відповідає відношенню висоти об'єкта до віддалі до нього глядача **1:1**
- **Кут зору 27° :** (відношення **1:2**), можливе найкраще сприйняття як загального, так і окремих деталей просторової форми об'єкта.
- **Кут зору 18° :** (відношення висоти до віддалі **1:3**), ясність сприйняття деталей поступово губиться, деталі починають узагальнюватися, зате чіткий загальний об'єм об'єкта.
- **Подальше збільшення** віддаленості буде супроводжуватися більш рельєфним виділенням об'ємів окремих дерев або їх груп на фоні масивів.

11. ПЕРСПЕКТИВА

- **Перспектива** (від лат. *перспіціво* – ясно бачу) – це система зображень об'ємних тіл на площині чи на будь-якій іншій поверхні, що бере до уваги їх просторову структуру і віддаленість окремих частин від спостерігача, тобто зорову зміну предметів в міру їх віддалення від спостерігача.
- **Лінійна перспектива.** Віддаль між глядачем і окремим предметом можна оптично змінити, оскільки наш зоровий апарат піддається оптичному обману. Наприклад, чим далі знаходяться предмети, тим вони здаються меншими. Якщо пряму доріжку зробити так, щоб та звужувалася, то вона буде здаватися довшою і, навпаки, якщо розширити – скоротиться.
- **Повітряна перспектива** – це оптична уявна зміна кольору предметів, яка залежить від віддалі, а також від прозорості повітря, освітленості, погоди.

12. СИМЕТРІЯ І АСИМЕТРІЯ

- **Симетрія** (від. лат. симетрія – співрозмірність) – один з видів гармонійної композиції, що полягає у строго закономірному розташуванні однакових фігур стосовно осі або площини.
- **Асиметричними** можуть бути розташування дерев у групах і самих груп у просторі, а також співвідношення різних за структурою просторів у плані саду чи парку.

13. КОНТРАСТ, НЮАНС, ТОТОЖНІСТЬ, РАПТОВІСТЬ

- **Контраст** (з франц. *контрасте* – різко виражена протилежність) – це сильно виражена різниця властивостей співставлених просторових форм (високий-низький, великий-малий, вертикаль-горизонталь, світлий-темний тощо).
- **Нюанс** (від. фр. *нюансе* – відтінок, непомітний перехід) – тонкий перехід, незначна різниця у властивостях подібних форм. Це можуть бути також по-різному освітлені і затемнені ділянки. **Тотожність**. Визначається як подібність порівняльних ознак. У симетрії це врівноважуючи один одного об'єкти, у ритмічному ряду – інтервали і акусти (дерева однакової форми, що повторюються: тополя-береза-тополя-береза).
- **Раптовість** – не обліковане розкриття предмета, простору, яке примушує глядача звернути увагу на

14. РИТМ

- **Ритм** (від гр. *ритмі* - течія) – форми протікання в часі. Ритм регулює просторово-часові зміни форм.
- Особливий вигляд пейзажу надає сезонний ритм розвитку ландшафту: **весна-літо-осінь-зима**.
- Ритм створюють також окремі елементи пейзажних картин, які чергуються в певній послідовності: дерева і кущі в алейній посадці або ж лави, світильники, скульптура в загальній алеї, які сприймаються пішоходом у процесі його руху.

15. СТИЛЬ

- **Стиль** – стійка цілісність або спільність образної системи, образних прийомів для художньої виразності.
- Регулярний: **французький** – на плоскому рельєфі, **італійський** – на вираженому рельєфі, **голландський** – квітковий партер.
- **Пейзажний** напрям називають **англійським**.
- **Змішаний стиль** – поєднання регулярного та пейзажного планування.

16. КОМПОЗИЦІЯ РОСЛИННОГО МАТЕРІАЛУ

Принципи створення композицій: екологічний, фітоценотичний, систематичний, естетичний та фізіономічний.

- основні породи дерев вибирають і групують за висотою, текстурою і у відповідності з екологічними умовами;
- листопадні дерева і чагарники використовують в якості супутніх вічнозеленим масивам, щоб підкреслити сезонні зміни в забарвленні;
- вибрані дерева повинні відповідати розміру і масштабу композиції;
- при одиночному розташуванні крона одного дерева не повинна поширюватися на сферу впливу крони другого дерева;

- необхідно знати строки, коли дерево увійде в період свого повного розвитку, знати його довговічність, узгоджувати тривалість життя дерев, які входять в певну композицію;
- не слід використовувати в одному угрупованні багато видів дерев. Група з одного-двох видів виглядає ефектнішою (закон простоти);
- в композиції має домінувати один вид, решта мають бути йому підпорядковані (закон домінування);
- дерева, які входять в композицію, мають гармонувати між собою та мати необхідні риси за кольором, формою, текстурою (закон гармонії);
- відведені для рослин місця мають відповідати їхнім екологічним вимогам, а рослини різних видів, які беруть участь в композиції, не повинні вступати між собою в антагоністичні стосунки.